

Ainevaldkond "Keel ja kirjandus"

Keele- ja kirjanduspädevus

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 2) arutleb loetud, vaadatud või kuulatud teksti põhjal teemakohaselt ja põhjendatult;
- 3) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid, koostab eri liiki tekste, kasutades alustekstidena nii teabe- ja ilukirjandustekste kui ka teisi allikaid neid kriitiliselt hinnates;
- 4) hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste, tunneb ära tekstide mõjutusvahendid;
- 5) mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust;
- 6) väärtustab kirjanikku kui loojat ning kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat, kujutlus- ja mõttemaailma arendajat;
- 7) teab eesti, vene ja väliskirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- 8) tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre, eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 9) analüüsib ja tõlgendab eri liiki kirjandusteoseid.

Ainevaldkonna õppeained, kohustuslikud ja valikkursused

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on eesti keel ja kirjandus. Keele ainekavas on 6 ja kirjanduse ainekavas 5 kohustuslikku kursust.

Eesti keele kohustuslikud kursused on „Keel ja ühiskond”, „Meedia ja mõjutamine”, „Teksti keel ja stiil”, „Praktiline eesti keel I”, „Praktiline eesti keel II” ja „Praktiline eesti keel III”.

Kohustuslikud kirjanduskursused on „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine”, „Kirjandus antiigist 19. sajandini”, „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid”, „20. sajandi kirjandus” ning „Uuem kirjandus”.

Valikkursused on „Avalik esinemine ja õigekeel”, „Müüt ja kirjandus”, „Kirjandus ja ühiskond”, „Draama ja teater”.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja õppeainetega

Eesti keel on ühtaegu õppe läbiviimise keel ja keskne õppeaine. Hea keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ning toimetulekuks isiklikus ja avalikus elus.

Samas arendavad kõik õppeained keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara mõistmist ja kasutusoskust, teksti mõistmist ja tekstiloomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja mitte üksnes eesti/vene keele, vaid kõigi õppeainete õppetegevuse tulemusel. Samas toimub keeleoskuse järjekindel ja teadlik arendamine siiski valdavalt keele- ja kirjandustundides, kuid pidev koostöö teiste ainete õpetajatega on kindlasti tulemuslik. Eesti keele ja kirjanduse õpetamise teiste õppeainetega lõimimiseks on teisigi võimalusi kui keeleõpe.

Väliskirjanduse autorite ja teostega tutvumine võib äratada huvi võõrkeelte õppimise vastu, õpitavas võõrkeeles kirjutatud teoste lugemine ja arutamine võib teadlikul suunamisel äratada huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Loodusalased tekstid eesti keele õppekirjanduses ja ilukirjanduses aitavad kaasa looduse

tundmaõppimisele ja väärtustamisele. Loodusluule lugemine ja esitamine, sellega seotud esteetilisemotsionaalsed elamused, samuti kirjandusteose looduskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs, selle tähenduse mõistmine teose kontekstis ergastab tähelepanu looduse ilule ja väärtustab loodust kui esteetiliste elamuste allikat.

Sotsiaalainete õpet toetab ainevaldkond mitmel moel. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs mõjutab maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandusõpetuse taotlus suunata õpilasi erinevate ajastute kirjandusteoseis käsitletud probleeme tänapäeva elu ja inimestega seostama soodustab kindlasti õpilaste sotsiaalse pädevuse kujunemist.

Kunstiainete õpet toetab eeskätt kirjanduse kui kunstiaine õppimine. Kirjandusteose analüüs soodustab arusaamist kunstilisest kujundist kui kunstiainete üldmõistest ja mis tahes kunstiteosest kui kunstiliste kujundite süsteemist, mis kannab teatavat autoripositsiooni ja sõnumit.

Kirjandusteoste illustratsioonide analüüs toetab kujutava kunsti spetsiifika ja väljendusvahendite mõistmist. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning eri muusikavoolude eripärast ja seostest ajastu kunstisuundumustega.

Lõiming läbivate teemadega

Ainevaldkonna õppeainete eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel on õppekava läbivaid teemasid silmas peetud erineval määral, olenevalt õppeaine spetsiifikast ja seostest ühe või teise läbiva teemaga.

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” eesmärgiseadega on kooskõlas järgmised ainevaldkonnas taotletavad pädevused: eri liiki tekstide lugemise, tõlgendamise ja koostamise oskus, korrektne suuline ja kirjalik väljendusoskus, arutlus- ja suhtlusoskus. Valdkonnas arendatakse ka õpilaste suutlikkust oma arvamust kujundada ja väljendada, koostööd teha ning probleeme lahendada. Õppetegevus võimaldab õpilasel märgata oma ainespetsiifilisi kalduvusi ning arendada loomevõimeid.

Läbiv teema „Teabekeskond” on ainevaldkonna õppeainetes tähtsal kohal. Oskuste kujundamine teabekeskonna vahendite kasutamiseks toimub praktilises tegevuses, mis hõlmab eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes.

Läbivad teemad „Väärtused ja kõlblus” ning „Kultuuriline identiteet” on ainevaldkonna õppeainetele eriomased teemad, mida käsitletakse läbivalt ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsid, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades.

Läbivate teemade „Keskond ja jätkusuutlik areng” ning „Tervis ja ohutus” käsitus taotleb õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks. Ainevaldkonna õppeainetes, eeskätt praktilise keele kursustes toetatakse neid arengusuundumusi teemakohaste tekstide, sh meediatekstide valiku ja analüüsi ning neis tõstatatud probleemide üle arutlemisega suulises ja kirjalikus vormis.

KIRJANDUS

Kirjanduse ainekavad

Õppe- ja kasvatusesmärgid

- 1) Loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika);
- 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja info allikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

Õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) toob näiteid maailmakirjanduse eri voolude ja žanride, teoste ja nende autorite kohta ning seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- 2) nimetab eesti kirjanduse peamised arengusuunad, tähtsamad autorid ja teosed, avab oluliste teoste tähenduse eesti kirjanduse taustal ning iseenda kui lugeja vaatepunktist;
- 3) seostab loetut nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega ning iseenda ja üldinimlike probleemidega;
- 4) selgitab peamiste tekstianalüüsiks tarvilike põhimõistete tähendust, analüüsib ilukirjandusteose poeetikat, mõistab keelekasutuse eripära ja stiili seoseid teksti sõnumiga;
- 5) analüüsib ja tõlgendab luuletust, iseloomustab selle poeetikat (žanr, teema, motiiv, kujund, vorm), kirjeldab meeleolu ja sõnastab sõnumi;
- 6) määrab proosa- või draamateksti teema, sõnastab probleemi ja peamõtte, iseloomustab jutustaja vaatepunkti, tegevusaega ja -kohta, miljööd, süžeed ja tegelasi ning ülesehitust ja keelekasutust;
- 7) kirjeldab teksti põhjal tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende olemust, omavahelisi suhteid ning funktsioone narratiivis, võrdleb ja vastandab tegelasi, annab nendele hinnanguid, otsib nende käitumisele alternatiivi ning võrdleb iseennast mõne tegelasega;
- 8) arutleb loetud, vaadatud või kuulatud teksti põhjal nii suuliselt kui ka kirjalikult, teemakohaselt ja põhjendatult, tuues näiteid teostest ning avardades teemat küsimuste ja väidetega;
- 9) õpib tundma ennast kui lugejat, jagab oma lugemiskogemust teistega, kujundades seeläbi oma lugemiseelistusi ning väärtushinnanguid;
- 10) võrdleb kirjandusteost ja sellel põhinevat filmi või teatrilavastust ning toob näiteid kirjandus-, filmi- ja teatrikeele erinevuste kohta.

X KLASS

Kirjandus antiigist XIX sajandini

Õppesisu

Kultuuri mõiste. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte. Kirja ja kirjanduse sünnid. Vanakreeka müüdid. Antiikkirjandus (Homeros, Sophokles, Vergilius jt).

Kirjanduse põhiliikide ja žanride teke.

Piibel kui kirjanduse alustekst. Keskaja kirjandus (saaga, kangelasepos, rüütliromaan, keskaegne luule ja draama jm).

Renessansikirjandus (Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, William Shakespeare, jt).

Barokk-kirjandus. Klassitsistlik kirjandus (Molière).

Valgustuskirjandus (Daniel Defoe või Jonathan Swift; Voltaire jt).

Romantism (Aleksandr Puškin või George Gordon Byron; Victor Hugo või Walter Scott või Prosper Mérimée jt).

Realism ja naturalism (Honoré de Balzac või Gustave Flaubert või Stendhal või Fjodor Dostojevski või Lev Tolstoi või Émile Zola jt).

Eesti kirjanduse lätetel (kroonikad, vaimulik kirjandus, ilmalik kirjandus, juhuluule).

Rahvusliku ilukirjanduse algus (Kristjan Jaak Peterson). Rahvusliku ärkamisaja kirjandus (Friedrich Robert Faehlmann, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Lydia Koidula jt). Realistliku kirjanduse algus (Juhan Liiv, Eduard Vilde).

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
iseloostab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid;	iseloostab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetab nende ajapiirid ja mõned tunnused, mõned tähtsamad žanrid, 1 teose ning 1 autori;	iseloostab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid;	iseloostab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid, oskab leida seoseid eri ajastute teoste vahel;
nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid arenguperioode, olulisemaid autoreid ja kirjanduslikke rühmitusi;	nimetab mõnda eesti kirjanduse tähtsamat arenguperioodi, nimetab vähemalt 5 olulisemat	nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid arenguperioode, olulisemaid autoreid ja kirjanduslikke	nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid arenguperioode ja oskab neid iseloostada, teab olulisemaid autoreid ja nende teoseid, nimetab

	autorit;	rühmitusi;	kirjanduslikke rühmitusi;
määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega;	teab eesti kirjanduse tekkeajaga ning oskab nimetada seoseid muu Euroopa kirjandusega;	määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega	määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega ja oskab tuua näiteid Euroopa kirjanduse mõjust eesti kirjandusele;
mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;	mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste väärtust;	mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;	mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi, oskab tuua paralleelse kaasajast;
on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.	on tervikuna läbi lugenud ja õpetaja abiga analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, oskab paigutada teose ja autori ajastusse.	on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.	on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos ning oskab nimetada intertekstuaalseid seoseid erinevate perioodide kirjandusteoste vahel.

X KLASS

Draama ja teater

Õppesisu

Näidend. Draama mõiste. Tegelasõne: dialoog ja monoloog, repliik ja remark. Tegelas analüüs: muutumatu ja muutuv tegelane, avatud ja suletud tegelane. Näitleja rolliloome. Draama keskendatus inimestevahelisele suhtlemisele ning elu teatraalsusele. Draamateose aeg ja ruum. Konflikt, intriig ja probleem. Draamateose kompositsioon. Vaatus, stseen.

Draama žanrid

Draama põhižanrid: tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Ajaloolised žanrid:

liturgiline draama, müsteerium, moralitee, miraakel. *Commedia dell'arte* ja tänapäeva improvisatsiooniline teater. *Performance* ja *happening*. Fars, jant ja skets. Koomika liigid: situatsiooni-, karakteri- ja sõnakoomika. Kuuldemäng ja lugemisdraama. Sõnadeta lavastus. Tantsulavastus. Muusikalavastus.

Teatri tähendus ja funktsioonid

Lavastajatöö. Teater kui kollektiivne kunst: lavastaja, näitleja, muusikakujundaja, kunstniku, valguskunstniku ja kostüümikunstniku roll lavastuse valmimisel. Kirjanduse ja teatri suhted: dramatiseering, stsenaarium, libreto, lavastus, etendus. Lavastuse stiil ja atmosfäär. Etenduse vastuvõtt ja teatrikriitika. Teatriarvustus.

Eesti teatri ajalugu

Lydia Koidula ja August Wiera teater. Kutselise teatri sünd. Karl Menning. Estonia teatri ja Draamateatri asutamine. Lavastajad: Andres Särev, Kaarel Ird, Voldemar Panso, Jaan Tooming, Mati Unt, Merle Karusoo, Elmo Nüganen, Tiit Ojasoo. Nüüdisteater. Repertuaariteater ja projektiteater.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi;	on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib küsimustele toetudes selle kompositsiooni ja tegelasi;	on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi;	on lugenud läbi ühe draamateose ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi, oskab analüüsida probleeme ja teha järeldusi;
tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid;	tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid õppemäaterjalidele toetudes;	tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid;	tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid ja oskab neid rakendada;
leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel;	leiab viidete või küsimuste abil seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel;	leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel;	leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel, oskab neid kõrvutada ja analüüsida ning näha vastastikust mõju;
määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate	määrab lavastuse žanri, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate	määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate	määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate

mängu;	mängu;	mängu;	mängu, oskab anda hinnangu lavastuse kontseptsioonile;
arutleb teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi, analüüsib kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;	arutleb küsimustele toetudes teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi, analüüsib õpetaja abiga kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;	arutleb teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi, analüüsib kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;	arutleb teatrietenduse üle, kõrvutab seda varem nähtud etendustega, hindab lavastuse väärtusi, analüüsib kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse, arutleb nähtud teose üle erinevatest aspektidest lähtuvalt;
kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke;	kirjutab etteantud näitele toetudes teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades õpetaja abiga lavastuses kasutatud teatrimärke;	kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke;	kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke, hindab etenduse kohta kaasaja eesti teatris;
teab olulisemaid tähiseid eesti teatri ajaloost;	oskab nimetada olulisemaid tähiseid (teatri algus, tähtsamad lavastajad) eesti teatri ajaloost;	teab olulisemaid tähiseid eesti teatri ajaloost;	teab olulisemaid tähiseid eesti teatri ajaloost ja oskab analüüsida teatri rolli eesti kulturi arengus;
on külastanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või vaadanud nende salvestusi;	on külastanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või vaadanud nende salvestusi ja oskab õpetaja abiga teost analüüsida;	on külastanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või vaadanud nende salvestusi ja oskab teost analüüsida;	on külastanud õppeperioodi vältel vähemalt kaht teatrietendust või vaadanud nende salvestusi ja oskab teost erinevatest aspektidest analüüsida;
seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.	oskab lavastuses märgata sarnasusi ja erinevusi tänapäevaga, oskab tegelaste probleeme seostada iseendaga ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.	seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.	seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega, analüüsides probleemide esitamise viisi ja esinemist reaalsuses, võrdleb lavastuse probleeme ja tegelaste käitumist

			iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.
--	--	--	--

XI KLASS

Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine

Õppesisu

Ilukirjandus kui sõnakunst. Fiktsionaalsus ja faktuaalsus. Kirjandusteose ühiskondlik, ajalooline, moraalne, rahvus- ja maailmakultuuriline, keeleline, tundeline väärtus. Kirjandus kui inimese siseilma ja välismaailma (looduse ja ühiskonna) kujutaja. Kirjandus kui maailma avaja, väljendaja ning uute seoste looja. Kirjandus kui eetiliste ja esteetiliste tõekspidamiste kujundaja.

Autorikeskne lähenemine kirjandusele

Autori ja teose seosed, elu- ja loominguloolisus, positivism kirjandusuurimises. Autori maailmavaade, selle kujunemine konkreetseis ühiskondlikes oludes ja avaldumine tema teostes.

Autori kuulumine koolkonda või rühmitusse, koht ajastus, traditsioonis, rahvuskirjanduses.

Kirjandus kui kirjaniku elu ja keskkonna peegeldus. Omaelulooline kirjutamine.

Lugejakeskne lähenemine kirjandusele

Kirjandusteose ja lugeja suhe. Lugejaoskused. Tegelik lugeja: tema isiklik elukogemus, põlvkondlik või sotsiaal-kultuuriline kuuluvus. Ideaalne ehk mudellugeja. Individuaalne ja rühmalugemine. Lugemismudelid: mõistmisvõimaluste paljus, eri lahenduste dialoog.

Tekstisisesed lüngad ja lugeja kujutlusvõime. Lugeja ootused. Lugemismuljed. Lugemisnauding.

Lemmikraamat. Lugeja mõjutamine: stereotüübid, argumentatsioon, arhetüübid, koomika.

Tekstikeskne lähenemine kirjandusele. Proosateksti analüüs ja tõlgendamine

Sõnakunsteose sisu ja vormivõtted. Narratiiv, jutustamine ja kirjandusteose vaatepunkt.

Tekstuaalne autor, jutustaja, tegelane, nende omavahelised suhted. Mina- ja tema-jutustus, sisemonoloog, teadvuse vool.

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne aspekt. Karakter ja tüüp. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning teda ümbritseva maailmaga. Lugu ja tekst. Süžee ja faabula.

Teema, detail, motiiv, sümbol. Moto. Teose miljö, aja- ning ruumikujutus.

Teos kui struktuurne tervik. Kirjandusteose kompositsioon. Teose algus ja lõpp. Sissejuhatus, teema arendus, haripunkt, pööre ja lahendus. Konflikt ja intriig. Puänt. Teose probleemistik (küsimused) ja ideestik (vastused). Põhiidee. Teose stiil. Alltekst kui varjatud tähenduskiht.

Allusioon. Paroodia ja travestia. Intertekstuaalne ehk tekste seostav käsitlusviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal.

August Gailit, Mehis Heinsaar, Erich Maria Remarque,

Jerome David Salinger, Anton Hansen Tammsaare, Anton Tšehhov, Friedebert Tuglas, Mati Unt, Peet Vallak, Tõnu Õnnepalu jt.

Tekstikeskne lähenemine kirjandusele. Luuleteksti analüüs ja tõlgendamine

Luule ja lüürika olemus. Lüürika kui sisemine enesevaatlus, tunde või mõtte väljendus, mina avamine. Lüürilise mina vaatepunkt. Lüüriline eneseväljendus ja lüüriline kirjeldus. Luule kui värsskõne. Luuletuse sisu ja vorm (väljendus). Stroof. Refraän. Luuletus kui vormisidusalt väljendatud mõte. Temaatiline ühtsus ja kontrastipõhimõte.

Luulekeele kujundlikkus. Luule musikaalsus: rütm (värsimõõdud) ja riim (alg- ja lõppriim). Keeleluule. Stilistilised võtted: kõla-, kõne- ja lausekujundid. Kõlakujundid: hääliku- ja sõnakordused, helijäljendus, kõlasümboolika. Kõnekujundid: epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine, sümbol, allegooria, metonüümia, hüperbool, oksüümoron. Lausekujundid: kordus, mõttekordus, astendus, retooriline küsimus, väljajätt, sõnamäng, siire. Piltluule, anagramm.

Koomiline stiil luules: huumor, iroonia, grotesk, sarkasm.

Artur Alliksaar, Betti Alver, Ernst Enno, Doris Kareva, Ilmar Laaban, Kalju Lepik, Juhan Liiv, Viivi Luik, Paul-Eerik Rummo, Hando Runnel, Marie Under, Debora Vaarandi, Juhan Viiding, Henrik Visnapuu jt.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;	analüüsib ja tõlgendab õpetaja abiga loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab abistavate küsimuste toel probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;	analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;	analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni, oskab analüüsitavaid teoste seostada varasema kirjandusega ja märkab interetekstuaalseid seoseid;
analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning	analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid õpetaja abiga: nimetab teema	analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning	analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning

<p>põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;</p>	<p>ning põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, oskab nimetada mõnda kujundi- ja keelekasutuse näidet, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeoleolu;</p>	<p>põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;</p>	<p>põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte, suudab luuletuste põhjal üldistada autori sõnumit, eritleda probleeme;</p>
<p>hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid väärtusi, märkab teostes peituvaid eetilisi ja esteetilisi väärtusi, suhestab oma ja kirjandusteose väärtuste maailma, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ja lugemiskogemusi;</p>	<p>oskab nimetada käsitletavate kirjandusteoste humaanseid väärtusi, märkab teostes peituvaid eetilisi ja esteetilisi väärtusi, oskab võrrelda oma ja kirjandusteose väärtuste maailma, oskab oma lugemiskogemust teistele tutvustada;</p>	<p>hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid väärtusi, märkab teostes peituvaid eetilisi ja esteetilisi väärtusi, suhestab oma ja kirjandusteose väärtuste maailma, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ja lugemiskogemusi;</p>	<p>hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid väärtusi, märkab teostes peituvaid eetilisi ja esteetilisi väärtusi ning oskab neid analüüsida, suhestab oma ja kirjandusteose väärtuste maailma ja oskab analüüsida eri ajastute väärtuste muutusi, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ja lugemiskogemusi;</p>
<p>on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle ja ühe eesti autori luuletuskogu.</p>	<p>on läbi lugenud ja õpetaja abiga analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle ja ühe eesti autori luuletuskogu.</p>	<p>on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle ja ühe eesti autori luuletuskogu.</p>	<p>on läbi lugenud ja erinevatel tasanditel analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle ja ühe eesti autori luuletuskogu, oskab oma lugemiskogemust esitleda;</p>

XI klass

Ilukirjanduse põhiliigid ja žanrid

Õppesisu

Ilukirjanduse põhiliigid. Lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus. Žanri mõiste. Kirjandusvoolu ja -žanri stiil. Kirjandusteose stiil kui mõtte ühtsus ja väljendusvahendite korrastatus.

Eepika

Eepos, romaan, novell, jutustus, miniatuur.

Romaani süünd ja muutused.

Romantiline romaan: Prosper Mérimée „Carmen” või V. Hugo „Jumalaema kirik Pariisis“, E. Bronte „Jane Eyre“.

Realistlik romaan: Honoré de Balzac „Isa Goriot” või Fjodor Dostojevski „Kuritöö ja karistus” või Gustave Flaubert „Madame Bovary” või Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus”.

Romaani alaliigid.

Kujunemisromaan: Jack London „Martin Eden” või August Gailit „Ekke Moor”.

Ajalooline romaan: M. Traat „Tants aurukatla ümber”. Psühholoogiline romaan: Eduard Vilde „Mäeküla piimamees” või Gert Helbemäe „Ohvrilaev”. Maagilis-realistlik romaan: Gabriel García Márquez „Sada aastat üksildust” või Toni Morrison „Armas”. Armastusromaan: Knut Hamsun „Victoria” või Doris Lessing „Viies laps” või Mats Traat „Inger”. Modernistlik romaan: Franz Kafka „Metamorfoos” või Karl Ristikivi „Hingede öö” või Mati Unt „Sügisball”. Postmodernistlik romaan: Margaret Atwood „Teenijanna lugu” või John Fowles „Maag” või Kurt Vonnegut „Tapamaja, korpus viis”, „Tšempionide eine” või Mati Unt „Doonori meelespea” või Wimberg „Lipamäe”.

Novell (Giovanni Boccaccio või Edgar Allan Poe või William Faulkner või Thomas Mann või Jorge Luis Borges; Jaan Oks või Friedebert Tuglas või Arvo Valton või Ervin Õunapuu jt).

Miniatuur (Friedebert Tuglas või Anton Hansen Tammsaare jt).

Elulookirjandus, memuaarid (Oskar Luts või Voldemar Panso jt).

Lüürika ja lüroepika

Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poem, sonett, valm. Salmidega ja salmideta luule.

Vabavärss. Sonett: Francesco Petrarca, William Shakespeare, Marie Under, Henrik Visnapuu, Bernard Kangro jt. Modernistlik luule: Betti Alver, Heiti Talvik jt. Vabavärss: Jaan Kross, Artur Alliksaar, Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo jt. Laululine luule: Viivi Luik, Hando Runnel, Juhan Viiding jt.

Dramaatika

Tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia. Draama alaliigid: karakterdraama, psühholoogiline draama, olmedraama, ideedraama, ajalooline draama.

Tragöödia: Anton Hansen Tammsaare „Juudit”.

Komöödia: Andrus Kivirähk „Voldemar”.

Draama: Henrik Ibsen „Nukumaja” või „Metspart”.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
analüüsib romaani alaliike ning toob näiteid autorite ja teoste kohta;	analüüsib õpetaja abiga ja küsimustele toetudes romaani alaliike ning toob mõningaid näiteid autorite ja teoste kohta;	analüüsib romaani alaliike ning toob näiteid autorite ja teoste kohta;	oskab nimetada romaani alaliike, ja neid analüüsida erinevast aspektist ning toob näiteid tähtsamate autorite ja teoste kohta;
toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja ideestiku, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;	toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja õpetaja abiga ideestiku, analüüsib küsimustele toetudes tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;	toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja ideestiku, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;	toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja ideestiku, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti, oskab hinnata žanri arengus;
nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keeleja kujundikasutust	nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib küsimuste abiga keele- ja kujundikasutust	nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele- ja kujundikasutust	nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele- ja kujundikasutust ning oskab luuletekstide põhjal teha üldistusi ja järeldusi;
eristab näitekirjanduse põhižanre ja nende alaliike, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle ning analüüsib tegelaste suhteid;	eristab näitekirjanduse põhižanre, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle ning analüüsib tegelaste suhteid;	eristab näitekirjanduse põhižanre ja nende alaliike, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle ning analüüsib tegelaste suhteid;	eristab näitekirjanduse põhižanre ja nende alaliike, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle, oskab võrrelda tänapäevaga või varem käsitletud teosega ning analüüsib tegelaste suhteid ja

			käitumismotiive;
selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili;	selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib küsimustele toetudes ilukirjanduslikku keelt ja stiili;	selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili;	selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili, oskab võrrelda erinevate žanrite tekste;
on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.	on tervikuna läbi lugenud ja küsimustikule toetudes analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.	on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.	on tervikuna läbi lugenud ja erinevatest aspektidest analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.

XI KLASS

20. sajandi kirjandus

Õppesisu

20. sajandi maailmakirjanduse voolud ja suunad. Modernistlik luule. Sümbolism (Aleksandr Blok). Futurism (Vladimir Majakovski). Imažism (Thomas Stearns Eliot). Sürrrealism (Federico García Lorca). Akmeism (Anna Ahmatova). Modernistlik proosa. „Kadunud põlvkond”. Eksistentsialism (Jean-Paul Sartre või Albert Camus). Modernistlik draama (Maurice Maeterlinck või Luigi Pirandello või Bertolt Brecht või Samuel Beckett või Eugène Ionesco või Tennessee Williams või Edward Albee jt). Maagiline realism, postmodernism (Jorge Luis Borges või Gabriel García Márquez või Milan Kundera või Umberto Eco või Günter Grass jt).

20. sajandi eesti luule. Noor-Eesti rühmituse euroopaliku kultuuri taotlus ja luuleuendus. Uusromantism. Gustav Suitsu sotsiaalne kujundlikkus. Ernst Enno sümbolistlikkus või Villem Ridala impressionistlikkus. Siuru rühmituse meelelisus. Tarapita ekspressionistlikkus. Marie Underi luuletemaatika arengusuundi. Henrik Visnapuu armu- ja isamaalüürika. Arbujate põhihoiakuid. Betti Alveri mõtte- ja väljendusselgus. Heiti Talviku nägemuslikkus. Pagulasluule tähtsamad autorid ja põhiteemad. Kalju Lepiku rahvuslikkus või Bernard Kangro mütopoesia. Ilmar Laabani või Andres Ehini sürrrealism. Ain Kaalepi vormikultuur. Artur Alliksaare või Juhan Viidingu keelemängud. Jaan Kaplinski harmooniaotsingud. Hando Runneli rahvuslikkus. Viivi Luige uussümbolism. Luule poliitiline alltekst. Doris Kareva või Indrek Hirve armastusluule.

20. sajandi eesti proosa. Friedebert Tuglase uussümbolistlik novell või Jaan Oksa ekspressiivne novell või Peet Vallaku uusrealistlik novell. Anton Hansen Tammsaare

romaanid. Pagulasproosa tähtsamad autorid ja teosed, žanrid ja põhiteemad: Gert Helbemäe või Ain Kalmus või Bernard Kangro või Albert Kivikas või August Mälk või Karl Ristikivi või Ilmar Talve või Valev Uibopuu või Arved Viirlaid või Helga Nõu jt. 1960.–1980. aastate proosa muutused. Mats Traadi talupojaromaanid. Jaan Krossi ajaloolised ja eluloolised romaanid. Proosa uuenduslikkus: sisemonoloog, eksistentsiaalsus, võõrandumine, grotesk. Mati Unt või Arvo Valton. 1970.–1980. aastate uus põlvkond. Mihkel Muti irooniline romaan. Olmerealism.

20. sajandi eesti draama. Eduard Vilde näidendid või August Kitzbergi draamad või Oskar Lutsu külakomöödia. Anton Hansen Tammsaare psühholoogilised draamad. Juhan Smuuli žanrileidlikkus. 1960.–1970. aastate teatriuuendus. Väärtuste kriis Enn Vetemaa näidendites. 1980. aastate vastupanuhiakud. Ajaloopöörised, rahvas, mälu ja identiteet Jaan Kruusvalli või Madis Kõivu näidendites.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, olulisemaid autoreid ja nende teoseid;	nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, autoreid;	nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, olulisemaid autoreid ja nende teoseid;	teab eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi ning oskab neid ajastusse paigutada, teab olulisemaid autoreid ja nende teoseid;
seostab eesti kirjanduslugu Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega,	seostab õppematerjali abiga eesti kirjanduslugu Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega,	seostab eesti kirjanduslugu Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega,	seostab eesti kirjanduslugu Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega ja oskab analüüsida Euroopa kirjanduse mõju eesti kirjandusele,
võrdleb poeetikaanalüüsile tuginedes kahte vabalt valitud kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni;	võrdleb poeetikaanalüüsile tuginedes materjali abil kahte kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni;	võrdleb poeetikaanalüüsile tuginedes kahte vabalt valitud kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni;	võrdleb poeetikaanalüüsile tuginedes kahte vabalt valitud kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni, määratleb teose sõnumi ja oskab kasutada oma teksti loomisel;
mõistab ning hindab kirjandusteoste	mõistab ning hindab kirjandusteoste	mõistab ning hindab kirjandusteoste	mõistab ning hindab kirjandusteoste

humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;	humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;	humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;	humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi, oskab võrrelda tänapäevaga ja teha järeldusi väärtuse muutumise kohta;
on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.	on tervikuna läbi lugenud ja küsimuste abil analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, oskab määrata teose tähtsust autori loomingus.	on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.	on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos ning oskab näha intertekstuaalseid seoseid.

XII klass

Kirjandus ja ühiskond

Õppesisu

Kirjandus ja ühiskond

Kirjanduse ja ühiskonna omavahelised suhted. Kirjandus kui ühiskonna kajastaja ning peegeldaja. Kirjandusteksti eripära kui ühiskondlike olude peegeldus. Kirjanduse sidumine autori elulooga, selle asetamine ühiskondlik-poliitilistesse raamidesse. Kirjandusteose sünni mõjutavad tegurid. Kirjandusteos kui autori individuaalsuse ja maailmavaate, koolkondliku või rühmitusliku kuuluvuse väljendaja. Kirjandusteose koht ajastus, rühmituses, traditsioonis ja rahvuskirjanduses. Lugeja maitse ning valikud. Kirjanduskaanon. Menu- ja hittkirjandus.

Kirjandus ja poliitika

Poliitika kirjanduse iseloomu ja teemade määrana. Kirjandus ideoloogia levitamise teenistuses. Sotsialismiajastu kirjandus, nn sotsialistlik realism. Isikukultuslik kirjandus. Autori positsioon ühiskonnas: võimule vastandujad, võimu toetajad, vaikijad. Keelatud autorid: pagulaskirjanikud (Bernard Kangro, Kalju Lepik jt), tõrjutud autorid (Betti Alver, Uku Masing, Artur Alliksaar jt). Ideoloogiline tsensuur: keelatud raamatud ja käsikirjad (Albert Kivikas „Nimed marmortahvilil“, Paul-Eerik Rummo „Saatja aadress“ jt). Keelatud teemad: rahvuslus (Hando Runneli luule jt), okupatsioon ja küüditamine (Valev Uibopuu „Keegi ei kuule meid“, Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“ jt), metsavendlus, religioon (Ain Kalmus „Juudas“, Uku Masingu luule jt) jne. Kirjandusteoste varjatud sõnumid. Poliitilise situatsiooni kujutamine ja selle mõju inimesele (Joseph Brodsky luule; Mihhail Bulgakov „Koera süda“ või Günter Grass „Plekktrumm“ või Imre Kertész „Saatusetus“ või Milan

Kundera „Olemise talumatu kergus“ või Boris Pasternak „Doktor Živago“ või Viktor Pelevin „Omon Ra“ või David Michell „Pilveatlas“ või Bernhard Schlink „Ettelugeja“ jt). „Kadunud põlvkond“, sõjaromaan (Francis Scott Fitzgerald või Ernest Hemingway või Erich Maria Remarque või Arved Viirlaid „Ristideta hauad“). Düstopia (Aldous Huxley „Hea uus ilm“ või George Orwell „1984“, „Loomade farm“ jt).

Esseistika ja arvustus

Essee olemus. Kirjandus- ja kultuurilooline essee. Teema ja kirjutamisviisi valik.

Esseemeistrid (Umberto Eco, Stefan Zweig, Jaan Kaplinski, Viivi Luik, Lennart Meri, Hando Runnel jt). Raamatusarjad: „Eesti mõttelugu“, „Avatud Eesti raamat“ jt.

Esseekogumikud: „Eesti mütoloogiad“, „Uued mütoloogiad“ jt. Kirjanduse uurimise võimalused ja probleemid. Kirjandusteaduse ja -kriitika mõiste ning uurimisobjekt.

Kirjandusteose arvustus. Teose sisu- ning keele- ja stiilikeskne arvustus.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
selgitab kirjanduse ja ühiskonna omavahelisi suhteid, nimetades kirjandusteose sündi ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid	selgitab materjalidele toetudes kirjanduse ja ühiskonna omavahelisi suhteid, nimetades kirjandusteose sündi ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid;	selgitab kirjanduse ja ühiskonna omavahelisi suhteid, nimetades kirjandusteose sündi ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid;	selgitab kirjanduse ja ühiskonna omavahelisi suhteid, nimetades kirjandusteose sündi ja vastuvõttu mõjutavaid tegureid, oskab tuua näiteid;
määrab vähemalt kahe kursuses käsitletud autori ja nende teoste koha ajastus, rühmituses või rahvuskirjanduses;	Määrab materjalidele toetudes või õpetaja abiga vähemalt kahe kursuses käsitletud autori ja nende teoste koha ajastus, rühmituses või rahvuskirjanduses;	määrab vähemalt kahe kursuses käsitletud autori ja nende teoste koha ajastus, rühmituses või rahvuskirjanduses;	määrab vähemalt kahe kursuses käsitletud autori ja nende teoste koha ajastus, rühmituses või rahvuskirjanduses, oskab põhjendada;
toob loetud teksti(katkendi)le tuginedes näiteid ühiskonnaolude ja inimese kujutamise	toob loetud teksti(katkendi)le tuginedes näiteid ühiskonnaolude ja inimese	toob loetud teksti(katkendi)le tuginedes näiteid ühiskonnaolude ja inimese kujutamise	toob loetud teksti(katkendi)le tuginedes näiteid ühiskonnaolude ja inimese kujutamise

kohta, arutleb selle teema ja probleemide ning eetiliste ja esteetiliste väärtuste üle;	kujutamise kohta, arutleb selle teema ja probleemide ning eetiliste ja esteetiliste väärtuste üle, kuid argumendid ei ole alati põhjendatud;	kohta, arutleb selle teema ja probleemide ning eetiliste ja esteetiliste väärtuste üle;	kohta, arutleb selle teema ja probleemide ning eetiliste ja esteetiliste väärtuste üle, argumendid on põhjendatud, oskab siduda tänapäevaga;
analüüsib kirjandusteost ühest 20. sajandi mõttevoolust lähtudes ning leiab tekstist vastava vaatepunkti kajastusi nii teemade, probleemide kui ka ideede tasandil;	analüüsib materjalidele toetudes või õpetaja abiga kirjandusteost ühest 20. sajandi mõttevoolust lähtudes ning leiab tekstist vastava vaatepunkti kajastusi nii teemade, probleemide kui ka ideede tasandil;	analüüsib kirjandusteost ühest 20. sajandi mõttevoolust lähtudes ning leiab tekstist vastava vaatepunkti kajastusi nii teemade, probleemide kui ka ideede tasandil;;	analüüsib kirjandusteost ühest 20. sajandi mõttevoolust lähtudes ning leiab tekstist vastava vaatepunkti kajastusi nii teemade, probleemide kui ka ideede tasandil, oskab muuta vaatepunkti;
on lugenud kirjandus- ja kultuuriloolist esseistikat, kirjutab ilukirjandusteose põhjal essee;	on lugenud kirjandus- ja kultuuriloolist esseistikat, kirjutab abistavate materjalidega ilukirjandusteose põhjal essee;	on lugenud kirjandus- ja kultuuriloolist esseistikat, kirjutab ilukirjandusteose põhjal essee;	on lugenud kirjandus- ja kultuuriloolist esseistikat, kirjutab ilukirjandusteose põhjal essee, väljendades oma arusaamu antud teose kohast kirjandusloos;
on läbi lugenud vähemalt kolm terviklikku proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu ja analüüsinud neid.	on läbi lugenud vähemalt kolm terviklikku proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu ja analüüsinud neid, kuid analüüs on pinnapealne.	on läbi lugenud vähemalt kolm terviklikku proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu ja analüüsinud neid.	on läbi lugenud vähemalt kolm terviklikku proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu ja analüüsinud neid erinevatest vaatepunktidest lähtudes.

XII klass

Müüt ja kirjandus

Õppesisu

Müüt, muistend, muinasjutt

Müüdi olemus. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte; Friedrich Robert Faehlmanni müütilised muistendid. Eestlaste mütoloogiline maailmapilt: vaimud, haldjad, maa-alused, nõiad, targad, vanapagan jt üleloomulikud olendid. Alusteoseid: Matthias Johann Eisen „Eesti mütoloogia“, Karl Kello „Draakoni märgi all“, Hasso Krull „Loomise mõnu ja kiri“, Lennart Meri „Hõbevalge“ jt. Felix Oinas „Tuul heidab magama“. August Kitzberg „Libahunt“, Gailit „Libahunt“, Aino Kallas „Hundimõrsja“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“. G. Helbemäe „Ohvrilaev“, J. W Goethe „Faust“ I, Tammsaare „Põrgupõhja uus Vanapagan“.

Muinasjutt kui kirjanduse ja müüdi vahelüli, kunstmuinasjutt: Anna Sakse

„Lillemuinasjutud“, Oscar Wilde „Õnnelik prints“. Muinasjutu dekonstrueerimine: Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“, Jaan Kaplinski „Kaks päikest“. Võrdlev mütoloogia: rändmotiivid. Kunstnikumüüt: kirjanik kui Looja.

Pärimus kirjanduses

Eepiline minevik. Sumeri „Gilgameš“. Vana-Kreeka müüdid ja nende töötlused: Sophokles „Kuningas Oidipus“, Albert Camus „Sisyphose müüt“. Piibli müüdid ja nende töötlused: keskaegne draama „Aadama mäng“, Dante Alighieri „Jumalik komöödia“, Ain Kalmus „Juudas“, Marie Under „Tuudaimimarjad“. Eepos: Homeros „Ilias“, „Odüsseia“. Keskaegsed kangelaseeposed: „Vanem Edda“, „Rolandi laul“, „Laul minu Cidist“, „Nibelungide laul“, „Beowulf“. Rahvuseeposed: Elias Lönnrot „Kalevala“, Friedrich Reinhold Kreutzwald „Kalevipoeg“. „Kalevipoja“ motiivid luules ja proosas. Argimütoloogia ja rahvapärimus. Müüt kirjanduses ja tänapäeva kultuuris (ideoloogias, massikultuuris; positiivsed ja negatiivsed eeskujud). Friedebert Tuglas „Maailma lõpus“, Heinsaar „Teekond maailma otsa“, Mati Unt „Argimütoloogia“.

Pärimuse mõtestamine

Arhetüüp ja arhitektst. Arhetüüpsed teemad ja motiivid: leping kuradiga, ohverdamine, lahkumine kodunt, ohtuderikas vaimse kasvamise teekond ja kojujõudmine, saatus ja õnn jt. Vastandite võitlus: ilus ja inetu, hea ja kuri, põrgu ja paradiis, armastus ja kättemaks, süüd ja surm, õitseng ja hääbumine, kangelaslikkus ja kuritöö jm. Arhetüüpsed müüdimotiivid: kangelase eriline süüd, päritolu, vägiteod, ohud teel, surm, elu pärast surma. Arhetüüpsed tegelasi: Odysseus, Achilleus, Narkissos, Pygmalion, Sisyphos, Oidipus, Kain, Taavet, Koljat, Magdalena, Juudas, Ahasveerus, Hamlet, Faust, Robinson Crusoe, Gulliver, don Quijote, Don

Juan, Casanova, Dracula jt; kurat, libahunt, kratt, hiiud, näkk, ingel, vaeslaps, Kalevipoeg, Vanapagan jt. Arhetüüpsed sümbolid ja kujundid: ring, rist, labürint, kolmjalg, kaheksakand, ilmapuu, välk, taevataht, päikesevanker, jumalikud kaksikud jt; valge laev, sinilind, (sõnajala)õis, lahtised allikad, õnnemaa, paradiis, põrgu jm. Intertekstuaalne lähenemisviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
kirjeldab mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis	kirjeldab materjalidele toetudes mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis;	kirjeldab mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis;	kirjeldab mütoloogilisi elemente eestlaste maailmapildis, toob näiteid kaasaja mütoloogiast;
teab eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu ning kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;	teab mõnda fakti eesti rahvuseepose sünniloost ja sisust ning eepose kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;	Teab eesti rahvuseepose sünniloost ja sisust ning kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;	Teab üksikasjalikult eesti rahvuseepose sünnilugu ja sisu ning kultuuri- ja rahvusloolist tähtsust;
selgitab müüdi kui arhetüüpse žanri ja tänapäeva müütide olemust ning mõtestab pärimust õpitust ja iseenda kogemusest lähtuvalt	selgitab materjalidele toetudes müüdi kui arhetüüpse žanri ja tänapäeva müütide olemust ning mõtestab õpetaja abiga pärimust õpitust ja iseenda kogemusest lähtuvalt;	selgitab müüdi kui arhetüüpse žanri ja tänapäeva müütide olemust ning mõtestab pärimust õpitust ja iseenda kogemusest lähtuvalt;	selgitab müüdi kui arhetüüpse žanri ja tänapäeva müütide olemust ning mõtestab pärimust õpitust ja iseenda kogemusest lähtuvalt, oskab siduda näidetega;
nimetab arhetüüpseid müüdimotiive ja leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest	nimetab mõnda arhetüüpset müüdimotiivi ja leiab neid õpetaja abiga käsitletavatest ilukirjandusteostest;	nimetab arhetüüpseid müüdimotiive ja leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;	nimetab arhetüüpseid müüdimotiive ja leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest, oskab märgata arhetüübi muutumist kaasajal;
tunneb loetud müütide ja arhetüüpsete	tunneb mõnda loetud müütide ja arhetüüpsete	tunneb loetud müütide ja arhetüüpsete	tunneb loetud müütide ja arhetüüpsete

tegelastega seotud narratiive ja motiive ning leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;	tegelastega seotud narratiivi ja motiivi ning leiab neid õpetaja või materjali abiga käsitletavatest ilukirjandusteostest;	tegelastega seotud narratiive ja motiive ning leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest;	tegelastega seotud narratiive ja motiive ning leiab neid käsitletavatest ilukirjandusteostest, analüüsib kaasajast lähtudes;
analüüsib kirjandusteoste teemat, süžeed ja tegelasi nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ja esteetilisest väärtustest lähtuvalt;	analüüsib kirjandusteoste teemat, süžeed ja tegelasi nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ja esteetilisest väärtustest lähtuvalt, kuid analüüs on pealiskaudne;	analüüsib kirjandusteoste teemat, süžeed ja tegelasi nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ja esteetilisest väärtustest lähtuvalt;	analüüsib kirjandusteoste teemat, süžeed ja tegelasi nii müüdimotiividest kui ka eetilistest ja esteetilisest väärtustest lähtuvalt, põhjendab oma seisukohti;
tunneb ära ja analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus ning selgitab kirjandus(teos)e tähenduse muutumist ajas;	tunneb näite eeskujul ära ja analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus ning selgitab küsimuste abil kirjandus(teos)e tähenduse muutumist ajas;	tunneb ära ja analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus ning selgitab kirjandus(teos)e tähenduse muutumist ajas	tunneb ära ja analüüsib folkloorse pärandi kasutamist autoriloomingus ning selgitab argumenteeritult kirjandus(teos)e tähenduse muutumist ajas;
on terviklikult läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost.	on terviklikult läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, kuid analüüs on pinnapealne.	on terviklikult läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost.	on terviklikult läbi lugenud ja põhjalikult analüüsinud vähemalt neli proosa- või draamateost, oskab siduda kaasajaga.

XII klass

Uuem kirjandus

Õppesisu

Kirjandus ja ühiskond

1980. aastad Eesti ühiskonnas ja kirjanduses. Murdepunktid Eesti lähiajaloo, vabadusvõitlus ja sõnavabadus. Kirjanikud vabadusvõitluse kandjatena (Lennart Meri, Arvo Valton, Hando

Runnel jt). Pagulaskirjanduse avastamine Eestis, valgete laikude kõrvaldamine, ilmumata teoste avaldamine (Paul-Eerik Rummo, Uku Masing, Madis Kõiv jt). 1990. aastate alguse murrangulised muutused ühiskonnas ja kirjanduselus. Kirjanduse roll tänapäeva ühiskonnas.

Eesti nüüdisluule

Murranguaastate sõnavabadus. Luule sisulised, vormilised ja keelelised muutused. „põrandaalune“ ja punkluule: Priidu Beier, Merca, Liisi Ojamaa, Villu Tamme, Tõnu Trubetsky. Etnofuturism: Kauksi Ülle, Jan Rahman jt. Provokatiivne keeleluule: Karl Martin Sinijärv, Kivisildnik, Contra. Intertekstuaalne luule: Hasso Krull, Kalju Kruusa, Aare Pilv. Lauldav luule: Ott Arder, Peep Ilmet, Leelo Tungal, Jaan Tätte, Aapo Ilves. Sotsiaalne vabavärss: Toomas Liiv, Kalev Keskküla, Asko Künnap, Jürgen Rooste jt. 21. sajandi luule otsingud: Kristiina Ehin, Maarja Kangro, Igor Kotjuh, François Serpent (fs), Triin Soomets, Elo Viiding, Tõnu Õnnepalu jt.

Eesti nüüdisproosa

Uuema proosakirjanduse algus: Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“ või „Ajaloos ilu“. Muutunud teemad ja vaatepunktid: Mati Unt „Öös on asju“ või Peeter Sauter „Indigo“ või Jaan Undusk „Kuum“. Eneseotsingud ja moodsa tsivilisatsiooni hälbed: Emil Tode (Tõnu Õnnepalu) „Piiririik“ või Nikolai Baturin „Sõnajalg kivis“. Eestlaste paroodia ja eneseiroonia: Andrus Kivirähk „Rehepapp“ või Mihkel Mutk „Rahvusvaheline mees“ või Kaur Kender „Yuppiejumal“. Uusim lühiproosa: Tuglase novelliauhinna laureaadid; Jüri Ehlvest „Hobune eikusagilt“, Mehis Heinsaar „Vanameeste näppaja“, Ervin Õunapuu „Eesti gootika“; Jan Kaus või Eeva Park või Tarmo Teder jt. Uusim romaan: Tiit Aleksejev või Indrek Hargla või Rein Raud või Mari Saat jt. Võimalike maailmade kujutamine: Indrek Hargla või Armin Kõomägi või Urmas Vadi jt. Memuaarid ja päevikud: Jaan Kaplinski või Tõnu Õnnepalu. Kirjanike veebipäevikud.

Eesti nüüdisdraama

Uued teemad ja vaatepunktid näitekirjanduses. Filosoofiline draama: Madis Kõiv. Elulooline tragikomöödia: Mart Kivastik või Andrus Kivirähk. Inimsuhete psühholoogia: Jaan Tätte. Kirjanduslooline draama: Loone Ots või Jaan Undusk. Grotesk ja absurdikomöödia: Urmas Lennuk või Urmas Vadi. Uusim näitekirjandus.

Kirjanduselu ja kirjanduse institutsioonid

Eesti Kirjanike Liit, Eesti Kirjanduse Selts, Eesti Kirjandusmuuseum, kirjanike muuseumid. Kirjandusväljaanded. Kirjanduspreemiad. Nobeli kirjanduspreemia. Kirjanduskriitika. Kirjanduse tõlkimine. Küberkirjandus. Kultus- ja hittkirjandus.

Näiteid uuemast maailmakirjandusest

Luule: Guntars Godiņš „Öö päike“ või Harvey Lee Hix „Kindel kui linnulend“ või Juris Kronbergs „Maa-alune luule“ või Lassi Nummi „Maa ja taeva märgid“ või Wisława Szymborska „Oma aja lapsed“ jt.

Proosa: Michael Cunningham „Tunnid“ või Jostein Gaarder „Sophie maailm“ või Nick Hornby „Maoli“, Doris Lessing „Kõige ilusam unelm“ või Cormack McCarthy „Tee“ või Toni Morrison „Armas“ või Sofi Oksanen „Puhastus“ või Jeanette Winterson „Taak“ jt.

Draama: Harold Pinter „Majahoidja“ jt.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste	Arutlemine (tase 1 +

		rakendamine (tase 1 + tase 2)	tase 2 + tase 3)
nimetab tähtsamaid uuema eesti kirjanduse autoreid ja nende teoseid, tunneb nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi;	Nimetab mõnda uuema eesti kirjanduse autorit ja teost, tunneb osaliselt nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi;	nimetab tähtsamaid uuema eesti kirjanduse autoreid ja nende teoseid, tunneb nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi;	nimetab tähtsamaid uuema eesti kirjanduse autoreid ja nende teoseid, tunneb nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi, ;
analüüsib ning tõlgendab loetud kirjandusteoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teose teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, tegelaste suhteid, olustikku ja sündmustikku, kirjeldab sõnavaliku eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga;	analüüsib ning tõlgendab loetud kirjandusteoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teose teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, tegelaste suhteid, olustikku ja sündmustikku, kirjeldab sõnavaliku eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga; analüüs on pinnapealne, ei hõlma kõiki aspekte;	analüüsib ning tõlgendab loetud kirjandusteoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teose teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, tegelaste suhteid, olustikku ja sündmustikku, kirjeldab sõnavaliku eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga;	Analüüsib põhjalikult ning tõlgendab kirjandusteoreetiliselt õigesti loetud kirjandusteoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teose teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, tegelaste suhteid, olustikku ja sündmustikku, kirjeldab sõnavaliku eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga;
analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi, salmilisust või vabavärsilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;	analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi, salmilisust või vabavärsilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte; analüüs ei hõlma kõiki aspekte või on pinnapealne;	analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi, salmilisust või vabavärsilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;	analüüsib ja tõlgendab kirjandusteoreetiliselt õigesti loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi, salmilisust või vabavärsilisust, kirjeldab meeoleolu ning sõnastab mõtte;
arutleb loetud uudisteoste üle, kujundab oma arvamuse ja loob seoseid varem loetuga	arutleb loetud uudisteoste üle, kujundab oma arvamuse ja loob seoseid varem loetuga, seosed on	arutleb loetud uudisteoste üle, kujundab oma arvamuse ja loob seoseid varem loetuga;	arutleb argumenteeritult loetud uudisteoste üle, kujundab oma arvamuse ja loob põhjendatud seoseid

	nõrgad;		varem loetuga;
seostab loetut tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike probleemide ja väärtustega;	seostab loetut tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike probleemide ja väärtustega, kuid seosed ei ole alati põhjendatud;	seostab loetut tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike probleemide ja väärtustega;	seostab loetut tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike probleemide ja väärtustega, seosed põhjendatud ja näidetega kaetud;
on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest, ühe luuletuskogu ning ühe värskelt ilmunud uudisteose.	on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kaks proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest, ühe luuletuskogu.	on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest, ühe luuletuskogu ning ühe värskelt ilmunud uudisteose.	on läbi lugenud ja põhjalikult analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest, ühe luuletuskogu ning ühe värskelt ilmunud uudisteose, on jaganud oma teadmisi kaasõpilastega.

EESTI KEEL

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;
- 2) on keeleteadlik, tajub keelt oma identiteedi osana, analüüsib ning hindab kriitiliselt keele muutumise tendentse ja nüüdisolukorda;
- 3) tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, oskab valida suhtluskanalit ning suhtleb eesmärgipäraselt, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- 4) tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- 5) rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui ka loojana;
- 6) arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 7) valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid.

Gümnaasiumi õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja sobivalt ning üldkirjakeele normide järgi;
- 2) valib suhtluskanaleid ning väljendusvahendeid sobivalt, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilistest kaalutlustest;
- 3) oskab oma tekstide loomiseks leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada eri laadi teabe allikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) kõneleb ja kirjutab asjakohastele tekstidele reageerides ning nendele toetudes;
- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendid;
- 7) oskab oma keelekasutuse parandamiseks kasutada keeleinfo allikaid.

X KLASS

Keel ja ühiskond

Õppesisu

Keele ülesanded: infovahetus, suhteloome, identiteedi väljendamine, maailmapildi kujundamine.

Keel kui märgisüsteem. Teised märgisüsteemid. Graafilised üldistused (joonised, tabelid, skeemid). Pildikeel. Märgisüsteemide ühendamine tekstis. Kunst ja keel.

Eesti keel ja teised keeled. Eri tüüpi keeled. Eesti keele eripära teiste keelte kõrval.

Häälikusüsteem, astmevaheldus, muutevormistik, lausetüübid ja sõnajärg, eesti sõnamoodustuse erijooni.

Eesti keel võrdluses soome keele ja teiste soome-ugri keeltega; Euroopa ja maailma keeled (valikuliselt). Keelekontaktid. Saksa, vene, inglise ja soome keele mõju eesti keelele. Keele

varieerumine ja muutumine.

Tänapäevase kirjakeele kujunemine. Kirjakeel ja kõnekeel. Murdekeel ja kodumurre.

Kirjakeele norm. Keeleline etikett. Keelekasutuse valdkonnad ja sotsiaalrühmade erikeeled.

Släng. Aktsent.

Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika.

Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel,

ilukirjandus, tõlkekultuur. Eesti keele staatus ja tulevik.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
tunneb eesti keele erijooni teiste keeltega võrreldes;	Oskab nimetada mõnda eesti keele erijoont;	tunneb eesti keele erijooni teiste keeltega võrreldes;	tunneb eesti keele erijooni teiste keeltega võrreldes ja oskab neid iseloomustada;
mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust;	mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust näidete abil;	mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust;	mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust, oskab ise tuua näiteid ja kasutada erinevates suhtlussituatsioonides;
tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;	Tunneb üldiselt suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;	tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti;	tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti ja oskab ennast väljendada eesmärgipäraselt ja sobival, üldkirjakeele norme arvestades;
oskab eakohasel tasemel analüüsida ajastuomaseid keelenähtusi.	oskab eakohasel tasemel abimaterjalile toetudes analüüsida ajastuomaseid keelenähtusi.	oskab eakohasel tasemel analüüsida ajastuomaseid keelenähtusi.	oskab eakohasel tasemel analüüsida ajastuomaseid keelenähtusi ja teha järeldusi ühiskonna kohta.

X KLASS

Praktiline eesti keel I

Õppesisu

Kõnelemine

Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine; emotsionaalsus, toon.

Kirjutamine

Tarbetekstid: elulugu, avaldus, seletuskiri, taotlus, kaebus, kiri ja e-kiri, plangid ning vormid.

Arvamustekstid. Arvamustekstide ülesehituse põhimõtted. Arvamustekstide koostamine ühiskonna- ja õpilaselu teemadel.

Kokkuvõtte kirjutamine.

Õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine vajaduse põhjal.

Lugemine

Seotud ja sidumata tekstide (nimestike, graafikute, tabelite jm) mõistmine.

Tekstide otsing veebist ja raamatukogust; info otsing elektroonilisest ja paberil tekstist.

Süsteemiline sõnavaraarendus (nt harvem sõnavara, mõistesuhted, sõnamoodustus, käsitletavate teemadega seotud erisõnavara; sõnavara omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine

Erinevate keelevariantide sotsiaalse tähenduse mõistmine, teksti suhtlustähenduse ja eesmärgi mõistmine eri toimingutes, suhtluspartneri mõistmine dialoogis.

Taotletavad õppetulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
koostab levinumaid tarbetekste;	koostab näite eeskujul levinumaid tarbetekste;	koostab levinumaid tarbetekste;	koostab levinumaid tarbetekste ja oskab koostatud teksti kriitiliselt analüüsida;
oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;	oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;	oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;	oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati, vormistab oma töö korrektselt;
tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot oma tekstides;	tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot oma tekstides;	tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot oma tekstides;	tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot oma tekstides, suhtudes allikasse kriitiliselt;
oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;	oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;	oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;	oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;
on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust	on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust, esineb vigu.	on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust	on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust, oskab enda ja teiste tööd kriitiliselt hinnata ja parandada.

X KLASS

Avalik esinemine ja õigekeel

Õppesisu

Kõne kui suhtlusolukord. Kommunikatsioonimudel. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlus. Suhtlustõkked. Kõne veenvuse tegurid. Kehakeel. Argumenteerimine ja emotsionaalsus.

Kõne koostamine ja esitamine. Kõne kui suulise monoloogi ja dialoogi liigid (ettekanne, sõnavõtt, koosolek, läbirääkimised, väitlus, repliik vm). Kõne eesmärgid. Kõne osad. Suulise kõnesündmuse ettevalmistamise etapid. Näitlikustamine. Esinemishirm. Parakeel. Esinemisstiil ja -kultuur.

Kõne kuulamine ja kõnele reageerimine. Repliik ja küsimuste esitamine. Erinevad kuulajatüübid. Kuulamistakistused.

Klusiil sõna algul ja sõna sees. Liitega sõnade õigekiri. h, i, j-i õigekiri. Kaashäälikuühendi õigekiri. Võõrsõnade tähendus ja õigekiri. Suur ja väike algustäht.

Alusteksti lugemine ja mõistmine. Eri liiki alustekstid (populaarteaduslik, ilukirjanduslik, publitsistlik). Eri taseme küsimustele vastamine. Teksti koostamine ülesande ja/või probleemi põhjal.

Taotletavad õppetulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, kõne liike, avalikule esinemisele esitatavaid nõudeid;	tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, mõnda kõne liiki, avalikule esinemisele esitatavaid nõudeid;	tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, kõne liike, avalikule esinemisele esitatavaid nõudeid;	tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, kõne liike, avalikule esinemisele esitatavaid nõudeid; oskab neid rakendada;
argumenteerib veenvalt ja oskab kaitsta oma seisukohti;	argumenteerib ja oskab üldiselt kaitsta oma seisukohti;	argumenteerib veenvalt ja oskab kaitsta oma seisukohti;	argumenteerib veenvalt ja oskab põhjendatult kaitsta oma seisukohti;
moodustab ja esitab teemakohaseid küsimusi;	moodustab ja esitab küsimusi;	moodustab ja esitab teemakohaseid küsimusi;	moodustab ja esitab analüüsi ja sünteesi nõudvaid teemakohaseid

			küsimusi;
koostab ning esitab eri liiki kõnesid;	koostab abimaterjale kasutades eri liiki kõnesid; esitab kõnesid, kuid esitus on väheveenev;	koostab ning esitab eri liiki kõnesid;	koostab isikupäraseid eri liiki kõnesid ning esitab neid peast veenvalt ja kuulajaskonda haaravalt;
teab põhilisi ortograafiareegleid, oskab neid rakendada;	teab ortograafiareegleid, oskab neid rakendada, kuid teeb palju vigu;	teab põhilisi ortograafiareegleid, oskab neid rakendada, esineb üksikuid vigu;	teab põhilisi ortograafiareegleid, oskab neid rakendada, kirjutab valdavalt vigadeta;
oskab alusteksti põhjal vastata küsimustele, lahendada ülesandeid;	oskab alusteksti põhjal vastata küsimustele, lahendada ülesandeid, kuid vastused on pealiskaudsed ja/või ülesanded lahendatud poolikult;	oskab alusteksti põhjal vastata küsimustele, lahendada ülesandeid;	oskab alusteksti põhjal vastata küsimustele, lahendada ülesandeid väga põhjalikult;
koostab eri liiki tekste nii probleemi kui pealkirja põhjal	koostab eri liiki tekste nii probleemi kui pealkirja põhjal, kuid teksti ülesehituses ja sisus esineb puudujääke.	koostab eri liiki tekste nii probleemi kui pealkirja põhjal heal tasemel.	koostab eri liiki tekste nii probleemi kui pealkirja põhjal, tekst on sisulis-vormiline tervik.

XI KLASS

Meedia ja mõjutamine

Õppesisu

Teksti üldtunnused: sobivus suhtlusolukorda, üldine sidusus ja sisuosade seostamine; keeleline loovus ja õigekeelsus. Tekstide tõlgendamine, retseptsiooni erinevuse põhjused: teadmised, isiklik kogemus, kultuuritaust. Teksti adressaat ja vastuvõetavus. Tekstide liigitamine ja analüüs.

Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Meediatekstide seostamine: viited ja vihjed, vahendamise ulatus ja eesmärgid. Keel info ja suhteloome teenistuses.

Meediakanalid. Tähtsamad meediakanalid Eestis, eriala- ja üldhuviajakirjad, raadio- ja telekanalid, internet, paber- ja *on-line*-väljaanded, kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutusajakirjanduse erinevused. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika;

verbaalse teksti taju heli ja pildi kontekstis. Meediatekstide usaldusväärsus. Suhtlus internetiportaalides.

Meedia ja mõjutamine. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Manipuleerimine, meediaeetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetilise ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, info allikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ja argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis.

Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus ja tähelepanu äratamise võtted. Reklaami mõjus. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi;	teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi;	teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi;	teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi ja oskab nendega arvestada ja neid prognoosida;
on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle põhjustest;	on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle mõnest põhjustest;	on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle põhjustest;	on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle põhjustest ning oskab neid prognoosida;
on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;	on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib materjali abiga verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;	on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;	on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis ning oskab hinnata teksti mõju;
tajub teksti autori eesmärgi ning motive; leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;	tajub teksti autori eesmärgi ning motive; leiab õpetaja abiga viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab õpetaja abiga teksti seostuvate tekstide kontekstis;	tajub teksti autori eesmärgi ning motive; leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;	tajub teksti autori eesmärgi ning motive ja oskab neid tekstist esile tuua; leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis ja oskab

			analüüsida nende koosmõju;
eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;	eristab üldjuhul fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;	eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast;	eristab fakti arvamusest ning usaldusväärset infot küsitavast ja oskab ise esitada nii fakte kui arvamusi;
tunneb meediatekstis ära argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted;	tunneb meediatekstis ära argumendid ja mõned mõjutamisvõtted;	tunneb meediatekstis ära argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted;	tunneb meediatekstis ära argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted ning oskab nende kasutamise tagamaid analüüsida;
analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;	analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb enda seisukohast reklaami ja mainekujunduse teemadel;	analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;	analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel, oskab hinnata mainekujunduse ja reklaami mõju;
oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid.	oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid, esineb vigu.	oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid.	oskab argumenteeritult väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid, kasutab korrektset eesti keelt.

XI KLASS

Praktiline eesti keel II

Õppesisu

Kõnelemine

Suuline suhtlus olukorrast ja vestluspartnerist lähtuvalt.

Sama sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega, keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine.

Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ning veenmine ja mõjutamine.

Kirjutamine

Tarbekirjade koostamine: juhend, koosoleku memo, tegevuskava.

Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine.

Ajakirjanduslike tekstide koostamine: arvamyslugu, retsensioon, pressiteade.

Veebitekstidega tutvumine: blogi, *podcast*.

Vajaduse korral õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine

Eri modaalsusega tekstide (kirjaliku, audiovisuaalse, hüpertekstilise) tähenduse mõistmine.

Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine.

Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal paindlike elektrooniliste otsingustrateegiatega kasutamine.

Süsteemiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).

Kuulamine

Ratsionaalsete, eetiliste ja emotsionaalsete argumentide eristamine suulisest tekstis, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.

Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
	Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis;	argumenteerib veenvalt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis;	argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis;	argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis ja avalikkuses;
suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ning esitada ettekandjale küsimusi;	suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ning esitada ettekandjale küsimusi;	suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ning esitada ettekandjale asjakohaseid küsimusi;	suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ja teha vajadusel märkmeid, esitada ettekandjale asjakohaseid ja arutelu edasi viivaid küsimusi;
suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha;	suudab üldiselt meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal kokkuvõtet teha;	suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha;	suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata, oma hinnangut põhjendada ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha, seda esitada;

suudab kirjutada arvamislugu, retsensiooni ja pressiteadet ning koostada koosoleku memo ja tegevuskava;	suudab näite eeskujul kirjutada arvamislugu, retsensiooni ja pressiteadet ning koostada koosoleku memo ja tegevuskava;	suudab kirjutada arvamislugu, retsensiooni ja pressiteadet ning koostada koosoleku memo ja tegevuskava;	suudab grammatiliselt korrektselt ja žanri spetsiifikat arvestades kirjutada arvamislugu, retsensiooni ja pressiteadet ning koostada koosoleku memo ja tegevuskava;
suudab mitme aimeallika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati;	suudab mitme aimeallika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati, esineb õigekirjavigu;	suudab mitme aimeallika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati;	suudab mitme aimeallika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati, töö on keeleliselt korrektne;
on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust ning suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;	on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust ning suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;	on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust ning suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;	on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust ning suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;
on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.	on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust, esineb vigu.	on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.	on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust, suudab enda ja võõrast teksti õigekirja seisukohalt analüüsida ja parandada.

XII KLASS

Teksti keel ja stiil

Õppesisu

Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Stiil ja stilistika. Keele kasutusvaldkonnad ja stiil. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon. Võimukus, vulgaarsus ja suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsistlik stiil ning teadusstiil. Stiilivärving, stiiliviga; keele kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead. Ilukirjandusstiil ja poeetika.

Eesti sõnavara; tähendus ja stiiljooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus. Tekstide võrdlev analüüs (eesmärgid, kasutuskontekst, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil).

Võrgusuhtluse keelevalikud.

Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti ainestik, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitletud ja tahud. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Arutlev kirjutamine. Oma teksti toimetamine.

	Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
		Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
	valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;	valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;	valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;	valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;
	analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;	analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust;	analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;	analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili; oskab ka oma tekstides kasutada sobivat stiili.
	koostab eri liiki tekste (arutlus, arvustus ja muud probleemkirjutised; tarbetekstid; uurimustöö);	koostab eri liiki tekste;	koostab eri liiki tekste (arutlus, arvustus ja muud probleemkirjutised; tarbetekstid; uurimustöö);	koostab eri liiki tekste (arutlus, arvustus ja muud probleemkirjutised; tarbetekstid; uurimustöö); kasutab sobivat stiili ja korrektset keelt.
	seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab viitamissüsteeme;	seob tekste luues omavahel alustekste, kasutab viitamissüsteeme;	seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab viitamissüsteeme;	seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab korrektselt viitamissüsteeme;
	tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.	tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.	tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber	tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib ja põhjendab oma otsuseid, nõustub esitatud väidetega

			nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.	või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus korrektse tekstis.
--	--	--	---	---

XII KLASS

Praktiline eesti keel III

Õppesisu

Kõnelemine

Keeleline väljendusrikkus mõtete, tunnete ja hinnangute väljendamisel.
 Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks suulises esinemises ja väitluses.

Kirjutamine

Arutleva artikli kirjutamine eri tüüpi (tekstiliste, pildiliste, audiovisuaalsete; lineaarsete, mittelineaarsete, hüpertekstiliste) alustekstide põhjal.
 Tarbetekstide (projekti ja kandidaadi põhjenduse, tegevusaruande) koostamine.
 Teadusteksti koostamine ja vormistamine.
 Vajaduse korral õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.

Lugemine

Keeruka struktuuriga ja eri modaalsusega tekstide mõistmine.
 Keeruka kujundliku väljenduse mõistmine.
 Süstemaatiline sõnavaraarendus (akadeemilisele ja haritud stiilile omaste võõrsõnade, lendväljendite, ilukirjanduskeele kõrgstiilse sõnavara ning käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).
 Teabeotsinguoskuste tõhustamine.

Kuulamine

Keeruka struktuuriga suulise teksti konspekterimine.
 Väitluse juhtimine ning seal esile tõusnud argumentidest kokkuvõtte tegemine.

	Taotletavad õpitulemused	Hindamise kriteeriumid		
		Teadmine (tase 1)	Teadmiste rakendamine (tase 1 + tase 2)	Arutlemine (tase 1 + tase 2 + tase 3)
	oskab veenvalt ja selgelt argumenteerida ning	oskab argumenteerida	oskab veenvalt ja selgelt	oskab veenvalt ja selgelt

	kaitsta oma seisukohti keerukaid küsimusi käsitlevas ametlikus arutelus;	ning kaitsta oma seisukohti;	argumenteerida ning kaitsta oma seisukohti ametlikus arutelus;	argumenteerida ning kaitsta oma seisukohti keerukaid küsimusi käsitlevas ametlikus arutelus;
	suudab konspekteerida näitvahenditega toestamata suulist esitust;	suudab konspekteerida suulist esitust;	suudab konspekteerida näitvahenditega toestamata suulist esitust;	suudab konspekteerida näitvahenditega toestamata suulist esitust ja seda reprodutseerida.
	oskab edastada eri modaalsuse ja struktuuriga ning eri allikatest saadud infot ja arutluskäike sidusas tekstis ning lõimida sellesse oma hinnanguid ja seisukohti;	oskab edastada eri allikatest saadud infot ning esitada oma hinnanguid ja seisukohti;	oskab edastada eri modaalsuse ja struktuuriga ning eri allikatest saadud infot ja arutluskäike sidusas tekstis ning lõimida sellesse oma hinnanguid ja seisukohti;	oskab edastada eri modaalsuse ja struktuuriga ning eri allikatest saadud infot ja arutluskäike sidusas tekstis ning lõimida sellesse oma põhjendatud hinnanguid ja kaalutletud seisukohti;
	oskab koostada keerulisi tarbetekste;	oskab koostada tarbetekste;	oskab koostada keerulisi tarbetekste;	oskab koostada keerulisi tarbetekste korrektses keeles;
	tunneb teadusliku stiili põhitunnuseid ning suudab koostada eakohast teaduslikku teksti, vältides plagiaati;	tunneb teadusliku stiili põhitunnuseid;	tunneb teadusliku stiili põhitunnuseid ning suudab koostada eakohast teaduslikku teksti, vältides plagiaati;	tunneb teadusliku stiili põhitunnuseid ning suudab koostada keeleliselt korrektset eakohast teaduslikku teksti, vältides plagiaati;
	kasutab keerukaid elektroonilise teabeotsingu strateegiaid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;	kasutab keerukaid elektroonilise teabeotsingu strateegiaid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;	kasutab keerukaid elektroonilise teabeotsingu strateegiaid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;	kasutab keerukaid elektroonilise teabeotsingu strateegiaid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;
	valdab eesti kirjakeelt.	valdab eesti kirjakeelt.	valdab eesti kirjakeelt.	valdab eesti kirjakeelt.